

Till Konungen.

Undertecknade få härmed enligt av Svenska lärarsällskapet lämnat uppdrag hos Eders Kungl. Maj:t i underdånighet göra hemställan om revision av de för lärarne vid rikets allmänna läroverk och folkskoleseminarier gällande lönestater.

Frågan om en revision av läroverkslärares löner reglering gjordes till föremål för ingående diskussion vid det nittonde allmänna svenska läraremötet i Falun 1909. Mötet uttalade sig också bl. a. för »en skyndsam reglering av läroverkslärares löner, genomförd efter de grundsatser, som inom riksdagen gjort sig gällande vid de tre senaste årens regleringar av lönerna för andra ämbetsmannakårer med akademisk bildning.» Detta yrkande motiverades med att »erfarenheten visat, att den löner reglering för de allmänna läroverkens ämneslärare, som genomfördes vid senaste läroverksreformen, icke erbjudit tillräckliga lönesatser för uppnående av de syftemål, som därmed avsågos», och därmed, att »sedermera ett stort antal ämbetsmannakårer, med vilka läroverkslärares genom arten och längden av sin utbildning fullt kunna jämnställas, fått löner regleringar genomförda i närmare överensstämmelse med tidens ekonomiska förhållanden.»

I samband med nämnda möte ägde ordinarie årsmöte rum med Svenska Läraresällskapet, och beslöts därvid rikta en uppfordran till läraresällskapets styrelse att gå i författning om en petition till Eders Kungl. Maj:t i anslutning till nämnda uttalande. I anledning härav har styrelsen jämlikt föreskrift i sällskapets stadgar låtit inom sällskapets lokalföreningar anställa omröstning om det sålunda väckta förslaget, och har denna omröstning utfallit så, att sällskapets medlemmar med 479 ja mot 1 nej uttalat sig för den ifrågasatta petitionen*).

I enlighet med det sålunda givna uppdraget få undertecknade, som utgöra Svenska Läraresällskapets styrelse, härmed till Eders Kungl. Maj:t i underdånighet inkomma med den framställning, vars innebörd ovan i korthet angivits.

Till motivering av denna framställning få vi i underdånighet påkalla Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet för det förhållandet, att lärares löner, i olikhet med vad genom de senare årens löner regleringar för andra statens tjänstemän blifvit fallet, icke motsvara vad som tidens ekonomiska förhållanden ha gjort oundgängligt för lärares levnadsbehov.

Den förhöjning av lärares löner, som gjordes samtidigt med 1904 års läroverksreform, innebar i främsta rummet ett tillgodoseende av lönekrav, som Eders Kungl. Maj:t och i princip jämväl Riksdagen redan i början på 1880-talet funnit berättigade, men som till följd av att lärares lönefråga råkade ut för en olycksdiger sammankoppling med frågor av helt annan art, under i det närmaste hela 1880- och 1890-talen endast till hälften blevo tillgodosedda.

Samma skäl, som föranlett lärares redan före 1880 framträdande yrkanden på bättre lönevillkor, hade givit anledning till liknande yrkanden från vissa andra statstjänstemäns sida, och för dessa senares vidkommande genomfördes efter hand under åren 1876--1882 efter tidens förhållanden avvägda löner regleringar.

När slutligen lärares under mer än två årtionden svävande lönefråga 1904 avgjordes, hade den ekonomiska utvecklingen särskilt vid tiden omkring sekelskiftet medfört betydande ytterligare prisstegringar i avseende på levnadskostnaderna. Detta hade föranlett talrika framställningar från andra statstjänstemäns sida om ytterligare ökning i löneförmånerna. Dessa framställningar hade ock befunnits så välgrundade, att Eders Kungl. Maj:t 1902 uppdragit åt en kommitté att avgiva utlåtande och förslag rörande reglering av statens ämbetsverks och myndigheters löneförhållanden.

Det var uppenbarligen Eders Kungl. Maj:ts nådiga vilja och Riksdagens mening, att den omsider år 1904 beslutade löner regleringen för lärarne skulle tillfredsställa även de genom den senast vidrörda prisstegringen ökade behoven. Lönesatserna föredde nämligen en höjning utöver vad Eders Kungl. Maj:t under 1880- och 1890-talen upprepade gånger funnit skäligt föreslå Riksdagen att bevilja. Att emellertid denna höjning ingalunda blev för ändamålet tillräcklig, torde framgå av följande framställning rörande tillkomsten av de lönestater för de nämnda andra statstjänstemännen, som fr. o. m. 1907 vunnit stadfästelse.

De lönesatser för dessa tjänstemän, som slutligen av vederbörande departementschefer föreslogos och av Riksdagen accepterades, voro varken de av ämbetsverken själva år 1902 i allmänhet påyrkade, ej heller de av löner regleringskommittén föreslagna modifikationerna därav, utan väsentligt högre. De förslag, löner regleringskommittén haft att utgå från, hade, som nämnt, av resp. ämbetsverk i allmänhet uppgjorts 1902. När så löner regleringskommitténs betänkande rörande landsstaten remitterades till statskontoret, visade det sig, att de förut påpekade ekonomiska förändringarna i tiden även senare fortgått i så raskt tempo, att hänsyn därtill skäligen borde tagas. Också förklarade sig statskontoret och kammarkollegium i gemensamt, i februari 1907 avgivet utlåtande över kommitténs löner regleringsförslag för landsstaten icke kunna tillstyrka de lönebelopp, som kommittén föreslagit, utan ansågo en väsentlig förhöjning därutöver vara av behovet påkallad beträffande samtliga landsstatstjänstemän. Icke heller de av statskontoret nti dess utlåtande av oktober 1902 föreslagna lönebelopp ansågo de båda ämbetsverken numera vara tillfredsställande. Redan den alltjämt fortgående stegringen av levnadskostnaderna funno ämbetsverken ifråga nödvändig göra en förhöjning i det förslag, statskontoret för ej fullt 5 år sedan avgivit. Därtill komme, att »statskontoret år 1902 icke kunde taga någon hänsyn till det visserligen då redan framkomna, men först sedermera allmännare omfattade förslaget om åläggande för tjänstemännen att bidra till sin egen pensio-

*) Dessutom har en lokalförening, som jämväl »livligt behjärtar lärarekårens behov av en väsentlig löneförbättring», uttalat sig för en annan ordning för ävägbringande av petition härom.

nering.» Statskontoret och kammarkollegium funno sig därför böra tillstyrka, att lönebeloppen för landsstatstjänstemännen måtte upptagas till omkring 10 % högre, än statskontoret hemställde 1902.

Då statskontoret i juni 1905 hade yttrat sig beträffande de för statskontoret självt av löneregleringskommittén föreslagna lönesatserna, hade statskontoret redan funnit omständigheter föreligga, som talade för en större förhöjning, än statskontoret 1902 föreslagit. Gentemot de av kommittén föreslagna sänkningarna nöjde sig statskontoret med att vidhålla sitt ursprungliga förslag. Det blev vederbörande departementschef, som gjorde sig till målsman för de höjningar härutinnan, som också 1907 vunno Riksdagens bifall, och som tjänade till mönster vid avvägande av de definitiva lönebeloppen i övriga fall, bl. a. för landsstaten.

Förfarandet vid läroverkens lönereglering erbjuder utgångspunkter för direkt jämförelse. Det var med stöd av uppgifter rörande levnadskostnaderna under åren 1889—1898 och bearbetning av över 500 årskonton för sagda tidsperiod, som läroverkskommittén, vars betänkande avgavs i december 1902, hade framställt en minimistandard för läroverkslärares levnadskostnader (se läroverkskommitténs betänkande sid. 507). Den summa, vartill denna beräkning ledde, eller 3,000 kr., lades till grund för de föreslagna och fastställda begynnelselönerna för adjunkter. Härvid togs emellertid, såsom uttryckligen framhålles i kommittébetränkandet, ingen hänsyn till den skyldighet att bidra till egen pensionering, som gjorts till oavvisligt villkor för löneregleringarna. Likaledes medgavs av kommittén, att beloppen för de olika utgiftsposterna i den uppgjorda beräkningen voro så knappt tillmätta, att åtskilliga för en lärare nästan nödvändiga utgifter i verkligheten uppginge till ett vida högre belopp än det, vartill de av kommittén beräknats. Och detta gällde med hänsyn till förhållandena redan före sekelslutet. Att den fortskridande utvecklingen redan vid vår lönereglerings ikraftträdande lämnat dessa förhållanden ett gott stycke bakom sig, det erkändes som nämnt av samtida officiella uttalanden och vann vederbörligt beaktande ett par år senare vid fastställande av staterna för förut omförmälda ämbetsmannakårer.

Till följd av de förhållanden, för vilka sålunda redogjorts, blevo lönesatserna för lärarne väsentligt annorlunda än de, som kommo att fastställas för bl. a. tjänstemännen i de centrala ämbetsverken, såsom exempelvis nedanstående tabell beträffande läroverksadjunkter utvisar.

	Läroverksadjunks nuvarande		Summa	Första normal- grads		Summa *)
	lön	tjänstg- pengar		lön	tjänstg- pengar	
Begynnelselön	2,000	1,000	3,000	2,200	1,500	3,700
Efter 5 år	2,350	1,150	3,500	2,700	1,500	4,200
» 10 »	2,700	1,300	4,000	3,200	1,500	4,700
» 15 »	3,050	1,450	4,500	3,700	1,500	5,200
» 20 »	3,400	1,600	5,000	3,700	1,500	5,200

Och dock åsyftades vid senaste läroverksreformens genomförande — enligt både departementschefens uttalande i motiveringen till Eders Kungl. Maj:ts proposition och Riksdagens i anledning därav beslutade skrivelse — att läroverksadjunkterna skulle vara likställda med första gradens tjänstemän i fråga om slutlöner (1904 års riksdags skrivelse n:o 172). Men likställdheten kom — helt naturligt — att gälla de år 1904 tilltänkta löneförhållandena för tjänstemän. När sedan lönerna för första gradens tjänstemän kommo att definitivt fastställas, sattes deras slutsumma till följd av förhållanden, för vilka i det föregående redogjorts, 200 kr. högre, än för adjunkterna bestämts.

Begynnelselönerna för adjunkter voro ämnade att möjliggöra för dem att träda i äktenskap (se läroverkskommitténs betänkande sid. 512). Härför voro de föreslagna och sedermera fastställda beloppen redan från början otillräckliga och äro det än mera nu, dels till följd därav, att avdrag för pensionsbidrag ej togs i beräkning (läroverkskommitténs betänkande sid. 509), dels därigenom, att de voro fixerade med hänsyn till en gången tids nu ej längre gällande ekonomiska förhållanden.

Starka skäl synas tala för att läroverksadjunkter i alla hänseenden bliva ekonomiskt likställda med tjänstemän av första normalgraden. Fasthåller man vid önskvärdheten av att en ordinarie lärare bör ha tillfälle att tämligen snart bilda familj, och med godkännande av förutsättningen, att läroverksadjunkter skola likaväl som t. ex. länsnotarier och länsbokhållare kunna leva på sin lön, kunna anspråken beträffande de förstnämndas begynnelselöner ej bliva lägre än för dessa sistnämnda. Det torde ändock i alltför många fall dröja åtskilligt, innan den ekonomiska ställningen för en lärare, som vunnit befordran till ordinarie, tillåter giftermål. Ty det är att märka, att läroverkskommittén vid beräkningen av en lärares nödvändiga utgifter säger sig icke hava medtagit vare sig ränta eller amortering av skulder (läroverkskommitténs betänkande sid. 509.) Att en mycket stor del af lärarekåren har att räkna med dessa

*) Ortstillägg äro ej inräknade.

2

poster, är ett blott alltför väl känt faktum, och statistisk belysning därav saknas icke heller alldeles. (jfr läroverkskommitténs betänkande sid. 1012).

När löneinkomsterna ej räcka för de oavvisliga utgifterna, måste extra inkomster, i den mån de stå till buds, anlitas. Den sorts förvärv, som det för lärare vanligen ligger närmast att räkna med, utgöres dels av privatlektioner, dels av undervisning i andra skolor. Möjligheterna till andra, ofta mera lättvunna inkomster äro numera kringskurna genom det vid löneregleringen som villkor fogade förbudet att utan särskilt tillstånd innehava »annan tjänst å rikets, riksdagens eller kommunens stat eller annan tjänstebefattning». Riksdagen har med detta stadgande, som har motsvarighet i de vid övriga nyss gjorda löneregleringar fogade villkor, åsyftat, att alla statens tjänstemän skola ägna sina krafter odelat åt sin tjänst. Det skall visst icke förnekas, att mångsyssleri för en lärare är fördärligt, för så vitt det leder hans intresse bort från den egentliga uppgiften. Men det torde med fullt fog kunna påstås, att av olika former av extra arbete, som kunna ifrågakomma för en lärare, är ett omfattande lektionsgivande mest uppslitande och därför i längden även ur statens intressesynpunkt skadligast. Det vore endast en vinst för det allmänna, om det sörjdes för lärarne på ett sådant sätt, att de bleve för sin ekonomi oberoende härav; endast då kan läraren »gå till arbetet i sin tjänst med den spänstighet i sinnet och den kraft i viljan, som ungdomens rätta ledning kräver», liksom ock »ägna tillbörlig tid åt sin egen fortsatta utbildning» (läroverkskommitténs betänk. sid. 512). Detta var ock en av de grundsatser, från vilka läroverkskommittén utgick vid sitt förslag till löner. Det kan erinras om, att andra tjänstemäns löner avvägs under den förutsättning, att extra inkomster ej skulle behöva ifrågakomma.

Den avlöning, som funnits behöflig för att bereda första gradens tjänstemän en nöd-
torftig bärgning, ter sig ur *en* synpunkt såsom det minsta, varmed det kan vara skäligt, att läroverksadjunkter lönas för en mestadels livslång tjänst. Det har nämligen av den senaste läroverkskommittén påvisats, hurusom befordringsförhållandena för läroverksadjunkter ställa sig så, att dessa med undantag för en ringa del äro hänvisade till att stanna i denna levnadsställning, till dess de avgå med döden eller uppnå pensionsåldern. Av de under femårsperioden 1894—1899 avgående adjunkterna hade blott var åttonde vunnit befordran till annan, bättre avlönad tjänst inom läroverken (läroverkskommitténs betänk. sid. 513 f., jfr ock s. 491). Icke ens detta ringa antal kan emellertid härvidlag utan en betydande reduktion komma i betraktande. Bland de ifrågavarande befordringarna till bättre avlönad tjänst vid läroverk ingå nämligen befordringar till lektorat, och sådana stå ju icke öppna för vilken adjunkt som helst; den högre avlöningen för lektor är också framför allt avsedd att kompensera den kostsammare utbildningen. Adjunktstjänsterna äro därför — i motsats mot vad fallet i allmänhet torde vara med övriga jämförliga statstjänster — nära nog uteslutande att anse såsom slutmålet för sina innehavares strävanden efter befordran på sin bana, och synnerligen väl grundad synes den slutsats vara, vartill läroverkskommittén kommit, nämligen, att »en läroverksadjunkt bör avlönas så, att han under hela sin verksamhetstid skall kunna utan ekonomiska bekymmer och därav alstrad förstämning sköta sitt ansvarsfulla kall».

Vad beträffar lektorerna, är en skillnad mellan deras och adjunkternas avlöning påkallad av den längre och kostsammare utbildningstid, som vinnande av lektorskompetens kräver.

Det kunde synas skäligt att jämnställa lektorerna med andra gradens tjänstemän, varigenom begynnelseavlöningen bleve 5,400 kr. och med 2 ålderstillägg å 500 kr. steg till 6,400 kr. Härigenom skulle lektorernas löner komma att i det närmaste ligga mitt emellan professorernas och läroverksadjunkternas, vilket förhållande onekligen hade en viss hävd för sig. Men å andra sidan måste medgivas, att om hänsyn toges till det hittillsvarande förhållandet såväl mellan adjunkters och lektors avlöning som mellan läroverkslärares och civila tjänstemäns lönestater, en sådan höjning av lektorernas ställning innebure en nyhet. Skillnaden mellan lektors och adjunkts avlöning har ända sedan 1858 i regel utgjort 1,000 kr. i alla lönegrader. Härigenom hava lönebeloppen för lektorerna under hela denna tid närmast varit att jämföra med lönesatserna för sådana tjänstemän, vilka hittills tillhört en högre mellangrad mellan första och andra normalgraderna (exempelvis kanslisekreterare i statsdepartementen). Till dessa tjänstemäns löner kunna lektorernas löner (såsom av här nedan meddelade jämförelsetabeller framgår) sägas ha stått i samma förhållande som läroverksadjunkters löner till lönerna för tjänstemän av första normalgraden. Vi anhålla därför i underdånighet, att för lektorerna måtte bestämmas samma lönesatser, som kunna komma att fastställas för nyssnämnda tjänstemän av högre mellangrad mellan första och andra normalgraderna, därest dessa vid en definitiv lönereglering bliva vid en sådan mellanställning bibehållna, med det förbehåll, att lektorerna i likhet med adjunkterna erhålla rätt till tre ålderstillägg, liksom f. ö. är fallet i närmaste mellangrad.

Vad beträffar rektorslönerna, gjorde läroverksreformen ingen rubbning i det sedan länge gällande förhållandet, att rektor ej avlönas lägre än någon annan vid samma läroverk tjänstgörande lärare. Rektors begynnelselön är därför vid högre allm. läroverk lika med slutlönen för lektor och vid lägre (realskola för gossar eller samskola) lika med adjunkts slutlön, i båda fallen oberäknat den rektor av gammalt tillkommande förmånen av fri bostad eller hyreser-

sättning. Med fasthållande vid samma grundsatser, därest ovan gjorda förslag realiserades, och med inräknande av hyresersättningen, komme rektorslönen vid h. allm. läroverk i medeltal att uppgå till vad som gäller för tjänstemän av 3:dje normalgraden. Konsekvensen skulle då fordra, att ålderstillägget sattes till 600 kr. Övriga rektorer skulle ungefärligen nå mellan-graden mellan 2:dra och 3:dje normalgraderna (ålderstillägg likaledes 600 kr.).

Att lärarnes löner alltfört intaga en särställning vid jämförelse med andra akademiskt bildade ämbetsmannakårers, torde ytterst sett vara en fortlevande återstod av det för 60 år sedan övergivna systemet att till väsentlig del avlöna lärarne genom anvisning på befordran i kyrkans tjänst (läroverkskommitténs betänk. sid. 480). Det är uppenbart, att övergången till ett direkt avlöningssystem för en så jämförelsevis talrik kår skulle kännbart betunga riksstaten. Att statsmakterna till följd därav icke funno sig vara i tillfälle genast binda sig för beviljande av en eljest som skäligen erkänd full avlöning, framgår av ett uttalande av statsutskottet vid 1856—58 års riksdag, vari den större trygghet, som en efter vissa år skeende uppflyttning till högre lön beredde, betecknades som en ersättning för att »statens tillgångar icke medgiva, att för lärarne vid rikets elementarläroverk bestämmas rikligare löneanslag» (läroverkskommitténs betänk. sid. 487).

Det förhållandet, att lärarne aldrig ännu erhållit fullt vederlag för sitt arbete efter samma beräkningsgrunder som för andra ämbetsmän, torde — jämte kravet på successiv anpassning efter den fortskridande ekonomiska utvecklingen — i sin mån ha bidragit att framkalla upprepade lönerörelser inom kåren. I princip kan yrkandet på full avlöning sägas ha vunnit erkännande i äldre tider (före 1877), därigenom att slutlönerna för lärarne ganska betydligt överstego avlöningsbeloppen för andra statstjänstemän i jämförlig ställning. Berörda förhållanden framgå av följande tabell.

År, då angivna lönesatser först tillämpades	Adjunkts och kollegas avlöning					Avlöning för tjänstemän av den numera s. k. första normalgraden			
	Begyn-nelseav-löning	Efter				Begyn-nelseav-löning	Efter		
		5 år	10 år	15 år	20 år		5 år	10 år	15 år 20 år
1859	1,000	1,500	2,000	2,500		(2,000 à 2,200)	(2,500 *)		
1864	d:o	d:o	d:o	d:o	3,000	d:o	d:o		
1874	1,500	2,000	2,500	3,000	3,500	d:o	d:o		
1877	d:o	d:o	d:o	d:o	d:o	3,000	3,500	4,000	
1883	2,000	2,500	3,000	3,500	3,750	d:o	d:o	d:o	
1899	d:o	d:o	d:o	d:o	4,000	d:o	d:o	d:o	
1901	2,200	2,750	3,300	3,850	4,400	3,300	3,850	4,400	
1905	3,000	3,500	4,000	4,500	5,000	d:o	d:o	d:o	
1908	d:o	d:o	d:o	d:o	d:o	3,700	4,200	4,700	5,200

Analoga förhållanden visa sig vid en jämförelse för samma tidsperiod mellan å ena sidan lektorslönerna och å andra sidan lönerna för tjänstemän av hittillsvarande högre mellan-grad mellan första och andra normalgraderna (t. ex. kanslisekreterare i statsdepartementen).

År, då angivna lönesatser först tillämpades	Lektors avlöning					Avlöning för tjänstemän av högre mellangrad mellan nuvarande första och andra normalgraderna			
	Begyn-nelseav-löning	Efter				Begyn-nelseav-löning	Efter		
		5 år	10 år	15 år	20 år		5 år	10 år	15 år 20 år
1859	2,000	2,500	3,000	3,500	—	3,000			
1864	d:o	d:o	d:o	d:o	4,000	d:o			
1874	2,500	3,000	3,500	d:o	d:o	d:o			
1875	d:o	d:o	d:o	4,000	4,500	d:o			
1877	d:o	d:o	d:o	d:o	d:o	4,000	4,500	5,000	
1883	3,000	3,500	4,000	4,500	4,750	d:o	d:o	d:o	
1899	d:o	d:o	d:o	d:o	5,000	d:o	d:o	d:o	
1901	3,300	3,850	4,400	4,950	5,500	4,400	4,950	5,500	
1905	4,000	4,500	5,000	5,500	6,000	d:o	d:o	d:o	
1911**)	d:o	d:o	d:o	d:o	d:o	(4,800)	(5,300)	(5,800)	

Vad slutligen rektorerna beträffar, hava de, såsom av nedanstående tabell torde framgå, vid högre läroverk i allmänhet, när förmånen av fri bostad eller hyresersättning medräknas, på 1860-talet och i början av 1870-talet varit fullt ut likställda med tredje normalgra-

*) I ämbetsverk med ett större antal tjänster i denna grad avlönades ett antal — för yngre innehavare — med 2,000 kr., de övriga med 2,500 kr. Eljest var 2,200 kr. den vanliga lönesatsen.

**) Här upptagas de av 1910 års riksdag beslutade provisoriska lönesatserna för kanslisekreterare, med fränräknande av ortstillägg.

dens tjänstemän. Detta förhållande, vari de omkring 1880 företagna lönerregleringarna för civila tjänstemän gjorde rubbning, har icke sedermera till fullo återställts.

År, då angivna lönesatser först tillämpades	Avlöning för rektorer vid h. allm. läroverk			Avlöning för tjänstemän av nuv. tredje normalgraden		
	Begyn-nelse-avlöning	Efter		Begyn-nelse-avlöning	Efter	
		5 år	10 år		5 år	
1859	4,000			4,500	à	5,000*)
1864	d:o		4,500	d:o	à	d:o
1875	4,500		5,000	d:o	à	d:o
1877	d:o		d:o	6,400		7,000
1883	4,750		5,250	d:o		d:o
1899	5,000		5,500	d:o		d:o
1901	d:o		d:o	6,900		7,500
1905	6,000		6,500	d:o		d:o
1908	d:o		d:o	7,500		8,100

Att så att säga kontrollmäta lärarelönernas tillräcklighet genom en jämförelse med lönerna för andra statstjänare i närmast motsvarande ställning synes vara fullt befogat, för så vitt som övriga statstjänstemäns löner äro avvägda efter de ekonomiska tidsförhållandenas krav. Att så skulle vara förhållandet, är just vad som åsyftats vid dessa lönebelopps fastställande på olika tider, såsom framgår av den historik över hithörande förhållanden, som föreligger i den s. k. allmänna löneregleringskommitténs av år 1902 betänkande I (särskilt sid. 14 ff. och sid. 19 ff).

Betraktade ur sådan synpunkt ådagalägga närmast ovan meddelade tabeller, att lärarnes ekonomiska ställning relativt taget var förmånligare under 1860-talet och förra hälften av 1870-talet än någonsin sedermera.

Såsom redan förut antytts, skedde nämligen — i följd av 1880- och 1890-talens förvecklingar i läroverksfrågan — ett obehörigt avbrott i den tidsenliga utvecklingen av läroverkslärarnes avlöningsförhållanden. Huru förhållandena efter allt att döma borde ha kommit att gestalta sig under 1880- och 1890-talen, därest icke för saken främmande faktorer störande ingripit, visar Eders Kungl. Maj:ts under nämnda period upprepade gånger framlagda och, som det vill synas, av Riksdagen principiellt gillade förslag till lönereglering för läroverkslärarne (jfr senaste läroverkskommitténs betänkande s. 493 och s. 495). Enligt nämnda förslag skulle för adjunkt begynnelselönen blivit 2,500 kr. och efter 3 ålderstillägg slutlönen 4,000 kr.

Om emellertid hänsyn endast tages till förhållandena, sådana de verkligen blivit, och differensen beräknas dels mellan de för exempelvis 35 tjänsteår utgående sammanlagda avlöningsbeloppen för adjunkt och för första normalgrads tjänsteman efter de på 1880- och 1890-talen gällande grunder och dels mellan de för vardera under samma antal år utgående sammanlagda avlöningsbeloppen efter nu gällande grunder (se nedanstående tabell), visar sig, att den klyfta, som återstår att fylla för vinnande av likställighet, är nästan lika stor som exempelvis år 1882.

Totalbeloppet av läroverksadjunkts avlöning efter 1880- och 1890-talens lönesatser: $2,000 \times 5 + 2,500 \times 5 + 3,000 \times 5 + 3,500 \times 5 + 3,750 \times 15 = 111,500$ kr.
Totalbeloppet av första normalgrads avlöning efter samtidigt gällande lönesatser: $3,000 \times 5 + 3,500 \times 5 + 4,000 \times 25 = 132,500$ kr.
Differens = 21,250 kr.
Totalbeloppet av läroverksadjunkts avlöning efter för närvarande gällande lönesatser: $3,000 \times 5 + 3,500 \times 5 + 4,000 \times 5 + 4,500 \times 5 + 5,000 \times 15 = 150,000$ kr.
Totalbeloppet av första normalgrads avlöning efter för närvarande gällande lönesatser: $3,700 \times 5 + 4,200 \times 5 + 4,700 \times 5 + 5,200 \times 20 = 167,000$ kr.
Differens = 17,000 kr.

Den relativa förbättring i den ekonomiska ställningen, som för adjunkt ernåtts sedan 1882, skulle sålunda belöpa sig till sammanlagt 4,250 kr. eller, med bortseende från räntor, till endast cirka 120 kr. per år.

Och dock var situationen år 1882 sådan, att för övriga statens tjänstemän lönerregleringar just fullbordats och läroverkslärarne voro i tur och ordning att få sin av Eders Kungl. Maj:t dem tilltänkta nya lönestat genomförd — något, som emellertid blev uppskjutet för ett tjugotal år.

Med andra ord: om lärarnes avlöning under 1880- och 1890-talen var erkänt otillräcklig (läroverkskommitténs betänkande sid. 515), så kan det alltså med fog sägas, att den för närvarande är i det närmaste lika otillräcklig.

*) I verk med ett flertal sådana tjänster förekom vanligen den högre avlöningen för ungefär halva antalet. Eljest var lönesatsen 4,500 kr.

Ett starkt stöd för sin förhoppning att nu omsider nå en avlöning, som i likhet med andra ämbetsmäns är så tillmätt, att den fyller de oundgängliga levnadsbehoven, ser lärarekåren i det förhållandet, att en annan kår, nämligen de akademiska lärarnes, som också ursprungligen varit med ekonomiska band närmare knuten till kyrkan, helt nyligen fått sin ställning definitivt höjd upp till ett plan, motsvarande deras »civila» vederlikars.

Följande tabell erbjuder en jämförelse mellan de successiva förändringarna i löneförhållandena för lektorer vid läroverken och för professorer. Tabellen är, vad beträffar lektörerna, hämtad ur senaste läroverkskommittés betänkande sid. 500 och för professorernas vidkommande utarbetad med ledning av den historik, som förekom i motiveringen till Eders Kungl. Maj:ts nådiga proposition till 1908 års riksdag rörande lönereglering för rikets universitet.

År	Lektors		E. o. professors		Ord. professors	
	beg. lön	slutlön	beg. lön	slutlön	beg. lön	slutlön
1858	2,000	3,500	—	—	4,500	4,500
1864	2,000	4,000	—	—	4,500	4,500
1874	2,500	4,000	—	—	4,500	4,500
1875	2,500	4,500	—	—	5,400	5,400
1876	2,500	4,500	—	—	6,000	6,000
1878	2,500	4,500	4,000 *)	4,500	6,000	6,000
1883	3,000	4,750	4,000 *)	4,500	6,000	6,000
1899	3,000	5,000	4,500	5,500	6,000	6,000
1901	3,300	5,500	4,500	5,500	6,000	6,000
1903	3,300	5,500	4,500	5,500	6,000	7,000
1905	4,000	6,000	4,500	5,500	6,000	7,000
1907	4,000	6,000	5,500	6,000	6,000	7,000
1909	4,000	6,000	(7,000)	(7,000)	7,500	8,100

Av ovanstående framgår, att avståndet mellan lektors slutlön och ordinarie professors slutlön aldrig varit så stort som för närvarande eller 2,100 kr. Den närmast största differensen, 1,500 kr., förekom dels under ett antal år i slutet av 1870-talet och första början av 1880-talet, dels under tre år omedelbart före sista läroverksreformen. Eljest har den endast under 1880-talet överstigit, stundom understigit 1,000 kr.

Mellan begynnelselönerna förekom samma latitud som nu, eller 3,500 kr., i slutet av 1870-talet och första början av 1880-talet, och har eljest varierat från 3,000 kr. (så under större delen av 1880-talet och hela 1890-talet) ned till 2,000 kr.

Ej mindre beaktande förtjänar emellertid det förhållandet, att alltsedan akademiadjunktsinstitutionen upphävdes, ända till sistlidna års utgång en betydlig del av professorerna varit extra ordinarie och såsom sådana erbjudit vida blygsammare löneförmåner, med slutlöner i allmänhet sammanfallande med lektorernas slutlöner, endast för ett eller annat år överstigande de senare, under större delen av 1880- och 1890-talen t. o. m. understigande dem. Hela denna kategori, som omfattat två femtedelar av sammanlagda antalet professorer, har nu, frånsett försvinnande undantag, vunnit ordinarie professorers ställning och löneförmåner.

Det ena med det andra ådagalägger, att i stort sett professorernas ställning genom den sista löneregleringen blivit i förhållande till läroverkslärarnes vida förmånligare, än som skulle blivit följden av en förhöjning av bådadernas avlöningsbelopp efter de proportionsgrunder, som tillämpats vid övergången från gammal till ny stat för de civila tjänstemännen.

En annan betydande förändring i förhållanden, som understundom andragits till jämförelse, har inträtt efter läroverkslärarnes senaste lönereglering. I senaste läroverkskommittés betänkande s. 510 säges, att lärarnes ställning i Tyskland och särskilt Preussen syntes kommittén erbjuda vissa jämförelsepunkter med de svenska lärarnes. Därsammastädes påpekas (not 1), hurusom i mer än halva antalet tyska stater lärarne uppnått ekonomisk likställighet med domare i första instansen. Bland dessa stater befann sig då icke Preussen (med mer än hälften av Tyska rikets befolkning). Men genom preussiska lantdagens beslut förlidet år ha lönerna nyreglerats samtidigt för läroverkslärarne och bl. a. domare i första instansen och det till lika belopp för båda kategorierna. Härmed träda i stället för de i läroverkskommittés betänkande sid. 511 (jfr not 1) angivna lönebeloppen 2,700—6,000 Mark hädanefter resp. 2,700 Mark begynnelselön och 7,200 Mark slutlön.

Det synes oss, som om detta förhållande vore förtjänt av att framdragas, lika väl som i motiveringen till Eders Kungl. Maj:ts proposition rörande professorernas senaste lönereglering jämväl åberopades de tyska universitetslärarnes avlöningsbelopp.

De tyska lönesatsernas jämförelse med de svenska ställer sig emellertid icke så alldeles enkel. Den preussiska läroverksorganisationen arbetar ej med lärare av två olika kompetens- och löneklasser. Då hos oss lektorerna utgöra i runt tal 240 mot omkring 740 adjunkter, skulle genomsnittet av de slutlöner, som hos oss för närvarande sammanlagt utgå till båda kategorierna, bli ett belopp, som ligger adjunktslönen vida närmare än lektorslönen i sista lönegraden — föga mer än 5,200 kr. Ett dylikt jämförelsebelopp torde bli rättvist även med

*) I några fall 4,500 kr.

hänsyn därtill, att utbildningstiden för de tyska läroverkslärarne obetydligt överstiger adjunkternas hos oss. För att giva ett medeltal, som motsvarade de tyska slutlönerna, eller mycket lågt taget 6,400 kr., finge våra löner (om den nuvarande differensen mellan adjunkts och lektors lön bibehölles) ökas upp till ungefär resp. 6,100 och 7,100 kr. för högsta lönegraden. Och härvid är dock alldeles bortsett från dels det preussiska hyresbidraget, dels en fördelaktigare anordning i fråga om lönegradernas fördelning, i det ålderstilläggen i Preussen komma så tätt som vart tredje år. Emellertid får även tagas i betraktande, att det i Preussen tillämpade avlöningssystemet medför lägre begynnelselöner, än som hos oss förekomma.

Att lärarnes löner i längden hållas på en lägre nivå än andra tjänstemäns, torde icke kunna avlöpa utan fara för den rekrytering med goda krafter, som för denna kår med dess ansvarsfulla uppgift är minst lika angelägen som i fråga om andra tjänstemannakårer. Det lär väl icke vara något tvivel, att därest lärarebanan alltfört befinnes icke bjuda tillräcklig bärning, de andra bättre tillgodosedda banorna i statens, liksom i enskildas, tjänst skola draga till sig just sådana, som det för läroverken skulle varit angeläget att få i sin tjänst. Det synes oss, som om det redan i åtskilliga fall förekommit, att det erbjudit svårigheter för läroverken att få tjänstgöringen bestridd av fullgoda krafter.

Ett medgivande av att den år 1904 fastställda lönestaten för läroverken är i behov av revision, synes oss hava gjorts därigenom, att Riksdagen förlidet år på Eders Kungl. Maj:ts förslag beviljade förhöjning av de arvoden, som år 1904 fastställts för medlemmarne i Kungl. överstyrelsen för rikets allmänna läroverk.

Före nyssnämnda revision av Kungl. överstyrelsens stat hade inhämtats utlåtande i ärendet av den av Eders Kungl. Maj:t den 3 okt. 1902 tillsatta kommitté för reglering av statens ämbetsverks och myndigheters löneförhållanden. Det synes oss vara av vikt, att jämväl lärarnes löneförhållanden få skärskådas ur samma synpunkter, som varit ledande för de omfattande löneregleringar, som hänskjutits till denna kommitté, och med tillgodogörande av den erfarenhet och sakkunskap, som inom nämnda kommitté finnas för handen. Väl är det sant, att en omfattande utredning både rörande läroverkslärarnes avlöning i gångna tider och rörande förhållanden, som för deras ekonomiska ställning äro av betydelse, blivit verkställd av den senaste läroverkskommittén och i dess betänkande framlagd. Men dels har i denna utredning icke tagits hänsyn till förhållanden, som i sistnämnda avseende inträtt efter 1898, dels ha därvid ej företagits sådana jämförelser med andra statstjänares ställning på olika tider, varav här ovan exempel framdragits.

Med stöd av vad vi sålunda anfört, få vi i underdånighet hos Eders Kungl. Maj:t hemställa om en sådan revision av lärarnes lönestater, att ämneslärare vid allmänna läroverk (och folkskoleseminarier) bliva i alla avseenden ekonomiskt likställda med jämförliga kategorier av andra statens tjänstemän med akademisk bildning.

Att i samband härmed en justering vidtages beträffande de lönebelopp, som blivit fastställda för lärarinnor vid statens samskolor, våga vi även i underdånighet anhålla. Såsom ett anmärkningsvärt förhållande beträffande dessa anse vi oss böra påpeka den, som det synes, alltför stora skillnaden mellan den avlöning, som utgår till ordinarie ämneslärarinna vid samskola, och den, som utgår till kvinnlig adjunkt vid folkskoleseminarium.

Likaledes anhålla vi i underdånighet få erinra om önskvärdheten av en omreglering även av övningslärarnes avlöning, så att jämväl denna avpassas efter tidens förhållanden.

Sedan de senaste årens löneregleringar för civila tjänstemän infört ortstillägg ej blott i Stockholm utan även — till mindre belopp — i vissa andra städer, synes det, som om ett formellt hinder bortfallit att bevilja lärarne denna förmån även å orter, där sådana icke f. n. enligt gällande bestämmelser förekomma. Det kan ej vara tvivel om, att lärarne i övre Norrlands städer äro i lika stort behov av ortstillägg som landsstatstjänstemännen i där belägna residensstäder, och formligt yrkande i denna riktning har ju nyligen till Eders Kungl. Maj:t framställts. Vi få alltså i underdånighet hemställa, att vid en lönerrevision för lärarne införas ortstillägg efter de för landsstatstjänstemän gällande grunder.

Slutligen få vi i underdånighet hemställa, att den av Eders Kungl. Maj:t år 1902 tillsatta kommitté för reglering av statens ämbetsverks och myndigheters löneförhållanden måtte, förstärkt med sakkunniga representanter för läroverkslärarnes kår, erhålla i uppdrag att utarbeta förslag till en efter här ovan avhandlade grunder reviderad lönestat för läroverken.

Stockholm den 11 juni 1910.

Underdånigst

Svenska Läraresällskapets styrelse

Eugène Schwartz

Axel Åström

A. F. W. Lindvall

Axel Dahlman

Gustaf Mellén

Erik Hallgren

Artur Korlén.